

A Magyar Tudományos Akadémia 1953. április 30.-án
d.e. 11 órakor megtartott 5.sz. elnökségi ülésének

h a t á r o z a t a i .

Jelen voltak: Rusznyák István elnök, Osztrovszki György mb.főtítkár,
Ligeti Lajos alelnök,

Alexits György, Hevesi Gyula, Lukács György,
Novobátzky Károly, Straub F. Brunó elnökségi tagok,

Németh Gyula, Fogarasi Béla, Riesz Frigyes, Soó Rezső,
id. Issekutz Béla, Schulek Elemér, Manninger Rezső
osztályelnökök.

Kimentették magukat: Gombás Pál alelnök, Molnár Erik, Erdey-Gruz Tibor
elnökségi tagok, Mihailich Győző osztályelnök.

Meghivott valamennyi napirendi ponthoz: Juhász István szervezési
főcsoportvezető,

2. napirendi ponthoz: Hetényi Géza, Babics Antal, Petényi Géza
osztályvezetőségi tagok, Szörényi Imre, a MTA
Biokémiai Intézet vezetője, Falk Judit szaktitkár

3. napirendi ponthoz: Jánossy Lajos, Kovács István a III. Osztály Vezetősé-
gének tagjai, Rényi Alfréd osztálytitkár,
Tarján Imre, a Fizikus Bizottság titkára.

N a p i r e n d :

I. Főtítkári beszámoló az elmúlt havi munkáról.

II. Az Orvosi Tudományok Osztálya és a Biokémiai Intézet munkájának
megvitatása.

Törő Imre,
Előadó: az V. Osztály titkára.

III. A fizika 1953 és 1954 évi részletes és a második ötéves tervre
vonatkozó perspektivikus kutatási terve.

Előadó: Tarján Imre,
a Fizikus Bizottság titkára.

IV. Egyebek:

a./ Közetmechanikai kutatások kiszélesítése.

b./ A Könyv- és Folyóiratkiadó Bizottság 1953 évi tervmódosító
javaslatai.

c./ Elnökségi bizottságokban beállott személyi változások.

Rusznyák István elnök üdvözli az Elnökség megjelent tagjait és az
ülést megnyitja.

Napirend előtt bejelenti, hogy a legutóbbi elnökségi ülés jegyző-
könyvéből kimaradt, hogy Gombás Pál alelnök kimentette magát. Kéri,
hogy ezt pótlólag a jegyzőkönyv tüntesse fel.

I.

Rusznayk István elnök felkéri Osztrovski György mb.főtjtkárt, hogy a március havi munkáról készült beszámolóját tartsa meg.

- a./ Az osztályok foglalkoztak a második ötéves tudományos terv főbb irányvonalainak megállapításával /III., IV., VI., VII., VIII. Osztály/ és az így elkészített tervezetet megküldték az Országos Tervhivatalnak.
- b./ Megtörtént a Magyar Tudományos Akadémia 1953 évi tudományos tervének jóváhagyása. A jóváhagyott tematikai tervről kiértesítettük az intézeteket.
- c./ A természetátalakító tervek kidolgozásának sikeres végrehajtása érdekében az Elnökség komplex bizottság létrehozását készítette elő.
- d./ A biológiai kutatás szervezeti kérdéseinek tisztázása érdekében a IV., V. és VIII. Osztállyal, valamint külső szervekkel megbeszélést folytatott az Elnökség.
- e./ Az Akadémia Hivatalában megszerveztük a titkos ügykezelést.
- f./ Március havi kiküldetéseink:

Mészáros István kulturegyezmény keretében Bulgáriába utazott kéthetes tanulmányutra, a mesterséges megtermékenyítés tanulmányozására.

Kovács Károly Pál Bulgáriába utazott, ahol egy műszaki Konferencián vett részt.

Jánossy Lajos és Kónya Albert Német Demokratikus Köztársaságba utaztak és részt vettek a berlini Fizikus Kongresszuson.

Németh Gyula és Bognár Rezső Bulgáriába utaztak, hogy székfoglalójukat a Bolgár Tudományos Akadémián megtarthassák.

Straub F. Brunó kulturegyezmény keretében Lengyelországba utazott előadások tartására és tapasztalatcsere céljából.

g./ Március havi külföldi vendégeink.

Megérkezett Karol Cerny, csehszlovák matematikus négy hónapos tanulmányutra kulturegyezmény keretében.

NDK-ból megérkezett Alfons Steiniger jogász előadások tartására és tapasztalatcsere a kulturegyezmény keretében.

h./ Március hónapban a legfontosabb felolvasó- és vitaülések a következők voltak:

I. Osztály rendezésében Trencsényi-Waldapfel Imre akadémikusnak "A nyelv- és irodalomtudomány feladatairól a SzKP XIX. Kongresszusa után" c. előadása.

Marx évforduló megünneplése a II. Osztály rendezésében.

Alfons Steiniger professzor: "Marx harca a feudális reakció-jogi szemlélete ellen" c. előadása.

A hazai alkalmazott matematikai kutatások megvitatása a III. Osztály rendezésében.

A VI. Osztály rendezésében Pogány Frigyes "A lengyelországi műemlék helyreállítás módszerei és azok tanulságai magyar vonatkozásban", Neugebauer Tibor: "A ferromágnesség elmélete" c. előadása, Kézdy Árpád: "A rugalmasságtan és a képlékenységtan alkalmazása a talajmechanikában".

A VII. Osztály rendezésében a vitaülés keretében Freund Mihály beszámolt a Magyar Ásványolaj- és Földgázkisérleteti Intézet legfontosabb témáiról.

A VIII. Osztály rendezésében: "Him állatok örökítő potenciájának meghatározása az utódok alapján", "A nyírségi kovárványos homok. Új homokjavítási rendszer."

i./ Az Akadémia tudományos osztályainak 1953. március hónapban végzett munkájáról:

Az I. Osztály Vezetősége javaslatot készített a szótárkiadás rendezésére. A Nyelvtudományi Bizottság foglalkozott az Akadémiai Nagyszótár munkálataival, megvitatta Kniezsa István könyvét. A nyelvművelő Bizottság foglalkozott a könnyűipari szaknyelv problémáival. Az Irodalomtörténeti Bizottság megvitatta a Magyar Irodalomtörténeti Társaság munkáját. Az Osztályvezetőségnek súlyos hibája, hogy a Helyesírási Bizottságnak a mai napig sincs elnöke, ez nagyban hátráltatja a munkát. Az Osztályvezetőségnek legfontosabb feladata ennek a kérdésnek mielőbbi megoldása.

A II. Osztály megkezdte Sztálin elvtárs új művének alapján a tudományos tervek módosítását. Az állandó bizottsági viták közül legfontosabbak: Ágoston: "Sztálin nyelvtudományi munkájának jelentősége a pedagógia számára", valamint Molnár Erik: "A magyar nép őstörténete" c. munkájának megvitatása.

A III. Osztály keretében a fizikusok felülvizsgálták a kutató intézetek és egyetemi tanszékek kutatási munkáját és ennek alapján elkészítették a fizika 1953 és 1954 évi részletes és a második öt éves tervre vonatkozó perspektivikus kutatási tervét. Az Osztályvezetőség megtárgyalta a Fizikus Bizottság javaslatát, mely a hazai fizikai kutatás és a szovjet tudomány szorosabb kapcsolatának kialakítására irányult.

A IV. Osztály Vezetősége foglalkozott Ljascsenko professzor kritikai megjegyzéseivel és több határozatot hozott a fennálló hibák kiküszöbölésére. Ezenkívül a Tihanyi Biológiai Kutató Intézet Talajbiológiai Osztályának munkáját is megvizsgálták. A tudományos kutató munka fokozott irányítása és ellenőrzése érdekében négy témakörben szekciókat szerveztek. Zárt osztályülést tartottak, melyen az osztálytitkár beszámolt az osztály első negyedévi munkájáról.

Az V. Osztály Vezetősége a Korányi Vándorgyűlés és a Sebészeti Ankét előkészítő munkálatait végezte. Az Osztályvezetőség foglalkozott a pszichiátriai kutatás helyzetével és feladataival is, valamint a Mikrobiológiai Bizottság munkájával. Az Onkológiai Bizottság Szegeden, intézet ellenőrzéssel egybekötött rákkutatási kollokviumot tartott, az Élettani Bizottság megvitatta a stressz problémát.

A VI. Osztály területén az egyes bizottságok részint a beküldött jelentések, részint ellenőrző látogatások alapján több intézet munkájával foglalkoztak. A bizottságok több értékes javaslatot terjesztettek különböző szervek felé, például az Energetikai Főbizottság javaslattal fordult az Országos Tervhivatalhoz, a vasutvillamosítás energetikai kérdésének értékelésére. Az Üvegtechnológiai Szakbizottság javaslatot tett az Építőanyagipari Miniszterium felé, hogy üzemi méretű kísérleteket vezessen be szulfát vizüveggel történő olvasztásra. A Földalatti Vasut Talajmechanikai és Geológiai Szakbizottsága javasolta, hogy a Fővárosi Tanácsot kérjük fel Nagybudapest geológiai térképének elkészítésére.

A VII. Osztály foglalkozik a Központi Kémiai Kutató Intézet előkészítő munkálataival. A Műanyagipari Bizottság foglalkozott a műanyagipari kutatás perspektivikus tervével.

A VIII. Osztály előkészítette a martonvásári Növénytermelési Kutató Intézet és a budapesti Állategészségügyi Kutató Intézet átvételét.

Soó Rezső osztályelnök a IV. Osztály március hónapban történt kiemelkedő rendezvényei közül felhívja a figyelmet az Országos Növényföldrajzi Térképezési Ankétra, amely a vezető szakemberek részvételével igen nagy sikerrel zajlott le. A soproni főiskola dékánja azt mondta erről az ankétról, hogy ezzel a magyar erdőgazdálkodásnak egészen új korszaka kezdődik.

Ligeti Lajos elnök örömmel hallotta a főtitkári beszámolóban, hogy az Akadémia egészére kiterjedő részletes, áttekinthető képet adott. Javasolja, hogy ezt a beszámolási módszert rendszeresítsék és szükség esetén az Akadémiai Értesítőben közöljék le a beszámolókat.

A javaslatot az Elnökség elfogadja.

Hevesi Gyula elnökségi tag a titkos ügykezelés bevezetésével kapcsolatban kifejti abbéli véleményét, hogy az ügyek titkos kezelése nem szabad, hogy a munkát gátolja. Javasolja egy olyan tervezet készítését, amely az éberség helyes értelmezésére hívja fel a figyelmet.

Lukács György elnökségi tag csatlakozva Hevesi Gyula elnökségi tag felszólalásához javasolja egy elvi jelentőségű utasítás kidolgozását - amelyet nem kell nyilvánosságra hozni - és amelyet az egyes intézetek és intézmények megkapnának, a titkos ügykezelés helyes értelmezése tárgyában.

Osztrovszki György mb.főtitkár a felszólalásokra válaszolva megjegyzi, hogy a természetátalakító és vizierőművek létesítésével kapcsolatos tervek eddigi legsúlyosabb nehézségeit éppen az erdő és az országos anyagfeldolgozás hiánya okozta, úgyhogy kívánatosnak tartja a Természetátalakító Bizottság figyelmét erre felhívni.

A titkos ügykezeléssel kapcsolatosan megjegyzi, hogy ha messzemenően élünk azokkal a jogokkal /átminősítés, stb./, amelyeket a titkos ügykezelés szabályzata előír, akkor a titkos ügykezelés nem fogja megnehezíteni a munkát.

Elnökség Osztrovszki György mb.főtitkár beszámolóját és a hozzászólásokra adott válaszát elfogadja.

II.

Az Orvosi Tudományok Osztálya és a Biokémiai Intézet munkájának megvitatása.

Az Osztály munkájáról szóló jelentést az Elnökség az alábbi módosításokkal fogadja el:

Összefoglalójában megállapítja, hogy a jelentés - sok hiányossága ellenére is, - számos eredményről számol be.

A jelentés rámutat arra, hogy az Orvosi Tudományok Osztálya meg tudta valósítani az orvostudomány irányítását sokkal magasabb fokon, mint bármely más osztály. Kezében tartja a tudományterület legfontosabb kérdéseit, amihez nagyrészt hozzájárul részben a bizottságok jó munkája, részben a rendkívül hasznos szekció viták kifejtése. Ez utóbbi igen hasznos munkamódszer, ami abból áll, hogy bizonyos tématerületek legkiválóbb hazai képviselőit összehívják vitára, ami nagyon hathatós mozgatóerő a további kutatás számára. Igen értékes ujitása az osztálynak a reszortfelelősök kijelölése is, ami igen jó eredménnyel járt.

A jelentés egyik legnagyobb hiányossága, hogy a tudományos eredmények ugyszólván teljesen hiányoznak belőle, ami azt bizonyítja, hogy az osztályvezetőség - alapvetően helytelenül - az Akadémiát szervező és adminisztratív szervnek tekinti.

Hiányzik a jelentésből, hogy az Osztályvezetőség foglalkozott a tudományos intézetek ellenőrzésének elvi kérdéseivel.

A pécsi egyetem meglátogatásával kapcsolatban az Osztályvezetőség nagyobb mértékben gyakorolhatott volna önkritikát.

Elnökség a javaslatokat a következő módosításokkal fogadja el:

- 1./ Az Osztályvezetőség dolgozzon ki részletes javaslatot lehetőleg minél több akadémikusnak a tudományszervezési munkába való bevonására és az Akadémia munkájáért való felelősségvállalásra.

Felelős: Osztálytitkár.

- 2./ Jelentékenyen fel kell emelni az Acta Medica, Morphologica és Physiologica jelenlegi ivszámát. A Könyv- és Folyóiratkiadó Bizottság vizsgálja meg ezt a kérdést és tárgyaljon ebben az ügyben az Osztályvezetőséggel. A KFB a szerkesztőségekkel való közvetlen tárgyalás alapján állapítsa meg a feltétlenül szükséges ivszámot.

Felelős: KFB titkára.

- 3./ Elnökség részesítse dicséretben az Orvostudományi Dokumentációs Központ Vezetőségét kiemelkedően jó munkájáért.

Felelős: Osztrovszki György mb.főtítkár.

- 4./ .. nem Akadémia támogatásával készült tudományos publikációk külföldi közlése ügyében az Osztályvezetőség lépjen érintkezésbe az Egészségügyi Tudományos Tanáccsal, hogy az foglalkozzék a kérdéssel.

Felelős: Osztálytitkár.

- 3./ Schulek Elemér osztályelnök a legközelebbi elnökségi ülésre tegyen javaslatot arra vonatkozólag, hogy a gyógyszerkutatással foglalkozó aspiránsok a Kémiai vagy az Orvosi Tudományok Osztályához soroltassanak be. Ennek eldöntésére szervezzen egy bizottságot.

Felelős: Schulek Elemér osztályelnök.

- 6./ Elnökség dolgozzon ki egy vezérfonalat az osztályvezetőségi beszámolók elkészítéséhez.

Felelős: Osztrovszki György mb.főtitkár.

- 7./ A kutatáshoz szükséges technikai segédszemélyzet létszámát jelentősen emelni kell. Revidálni kell a jelenleg érvényben lévő "kutató-laboráns" arányszámot és azt szakmánként is a tudományos munka szükségleteinek megfelelően megváltoztani. A programot az Egészségügyi Miniszteriummal kell megtárgyalni.

Felelős: Osztálytitkár.

- 8./ Az Elnökségnek idejében és alkalmas módon meg kell tárgyalnia az osztállyal az őt érintő kérdéseket. Meg kell gyorsítani az Osztályvezetőség felterjesztéseire a válaszok megadását. Ne forduljon elő, hogy felterjesztések hetekig, sőt hónapokig válasz nélkül maradjanak.

Felelős: Osztrovszki György mb.főtitkár.

- 9./ A vidéki tudományos központokban évenként akadémiái napokat kell rendezni, ahol az Akadémia tudománypolitikája kerül ismertetésre és megbeszélésre. A különböző vidéki centrumok jellege és fontossága szerint az Elnökségnek a különböző helyekre különböző akadémikusokat kell küldenie.

Az akadémiái napok rendezése nemcsak az Orvosi Tudományok Osztályára, hanem minden akadémiái osztályra vonatkozzék.

Felelős: Osztrovszki György mb.főtitkár.

- 10./ Az Osztályvezetőség tegyen pótlólag jelentést az Elnökség számára az osztály területén elért tudományos eredményekről.

Felelős: Osztálytitkár.

- 11./ Az Osztályvezetőség tegyen folyamatosan javaslatot azokra a nem konkrétan megjelölt javaslati pontokra /az eredeti javaslat 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11., 12., 13., 15., 16., 20., 21., 23., 24., 25., 26., 28. pontja/, amelyek az eredeti jelentésben szerepeltek és amelyeket most nem tárgyalhatott az Elnökség, mert igen általánosan voltak megfogalmazva.

Felelős: Osztálytitkár.

- 12./ Osztályvezetőség foglalkozzék a Biokémiai Intézet munkájával és erről tegyen jelentést az Elnökségnek

Felelős: Osztálytitkár.

III.

Rusznayk István elnök Elnökség elé terjeszti a fizika 1953 és 1954 évi részletes és a második öt éves tervre vonatkozó perspektivikus tervet.

H a t á r o z a t :

Elnökség a benyújtott tervet a következő kiegészítésekkel fogadja el:

1./ Elnökség megállapítja, hogy a bemutatott terv lényeges haladást jelent az eddigi tervekhez képest, azonban a második öt éves tervre vonatkozó perspektivikus tervet csak elvi alappnak tekinti és utasítja a III.Osztály Vezetőségét, hogy foglalkozzék folyamatosan a perspektivikus tervnek részletesebb kidolgozásával.

Felelős: Osztályelnök.

2./ Tekintettel arra a körülményre, hogy az egyetemekről kikerülő fizikusok létszáma még a fizikai intézetek káderezésüket sem fedezi, nem is beszélve az ipar fizikus szükségletéről, Elnökség hívja fel a Felsőoktatási Miniszterium figyelmét a fizikai oktatás fejlesztésének és a fizikus káderek megszaportításának szükségességére.

Felelős: Főtitkár.

3./ Elnökség szükségesnek tartja az ipari, illetve üzemi laboratóriumok fokozott fejlesztését és megfelelő számú fizikussal való ellátását, mert komoly támogatást a fizikai kutatás, illetve a Magyar Tudományos Akadémia csak akkor adhat a termelésnek, ha a termelés színhelyén is szakemberek vannak, akik a fizikai problémák felvetésére és megállapítására alkalmasak.

Felelős: Osztályelnök és főtitkár.

4./ Elnökség az egyetemi fizikai intézetek felszereléssel való ellátásának szükségességére hívja fel a Felsőoktatási Miniszterium figyelmét.

Felelős: Főtitkár.

5./ A debreceni Fizikai Intézet működését és működési körét a III.Osztály Vezetősége vizsgálja meg.

Felelős: Osztályelnök.

6./ Elnökség vizsgálja meg a III.Osztály Vezetőségének hiányos kapcsolatát egyes intézetekkel.

Felelős: Főtitkár.

7./ Jánossy Lajos akadémikus a második öt éves terv beruházási és költségvetési kereteként 500 millió forintot tart szükségesnek. Elnökség ezt a keretet túlzottnak tartja és a 300 milliós keretet látja reálisnak.

8./ A fizikus tervvel kapcsolatos kérdések bizalmasan kezelendők.

Alexits György elnökségi tag tekintettel arra, hogy a részletes fizikus tervben sok szó esik Van de Graaf generátorral, esükégségnek tartja bejelenteni, hogy egyik fizikai kutató intézetben az intézet maga összeállított egy 2 1/2 millió voltos Van de Graaf generátort.

H a t á r o z a t :

Elnökség kérje fel a III. Osztály Vezetőségét, hogy vizsgálja meg az elkészült Van de Graaf generátor keletkezését és felhasználásának lehetőségét.

Felelős: Főtitkár.

.....

IV.

Alexits György elnökségi tag bejelenti, hogy 45 évvel ezelőtt 1908. április 30.-án választották meg Fejér Lipót professzort az Akadémia tagjává. Javasolja, hogy az Elnökség Fejér Lipót akadémikust üdvözölje jubileuma alkalmából.

H a t á r o z a t :

Elnökség úgy határoz, hogy Fejér Lipót akadémikust 45 éves akadémiai tagsága alkalmából táviratban üdvözli.

Felelős: Főtitkár.

.....

a./ Kőzetmechanikai kutatások kiszélesítése.

Határozat:

Elnökség megbizsa Elnököt és Főtitkárt, hogy a kőzetmechanikai kutatások kiszélesítése érdekében elkészítet javaslatban a döntést hozzák meg.

Felelős: Elnök és Főtitkár.

b./ A Könyv- és Folyóiratkiadó Bizottság 1953 évi tervmódosító javaslatai.

H a t á r o z a t :

1./ Elnökség úgy határoz, hogy Alexits György, a KFB titkára a Könyv- és Folyóiratkiadó Bizottság 1953 évi tervmódosító javaslatait terjessze jóváhagyás céljából elnök és főtitkár elé.

2./ Elnökség Fényes Imre: A termodinamika alapjai c. könyv 300 példány megjelenését engedélyezi házi terjesztés céljára azzal a feltétellel, hogy az előszót a szerző írja

./.

meg, Schay Géza lev.tag hagyja jóvá. Minden példányba be kell ragasztani a könyvre vonatkozó ankét anyagát öt oldalban összefoglalva. Be kell továbbá ragasztani minden egyes példányba a hiba kijavításokat is.

Felelős: Alexits György, a KFB titkára.

c./ Elnökségi bizottságokban beállott személyi változások.

Rusznák István elnök a Pavlov Bizottság kibővítésére javaslatot tesz az Elnökségnek. A Bizottságból kivált Zádor Imre. A Bizottság titkárául nem tagot, hanem a Hivatal egy előadóját Katona Ferencet javasolja.

H a t á r o z a t :

Rusznák elnök javaslatára az Elnökség Bárczy Gusztávot, a Gyógypedagógiai Intézet Kossuth-díjas igazgatóját és Nyiró Gyula egyetemi tanárt, a Pavlov Bizottság tagjává választja.

.....

Rusznák István elnök bejelenti, hogy Tolnai Gábor lev.tag kéri a Könyv- és Folyóiratkiadó Bizottságban viselt tisztsége alóli felmentését. Helyette a Bizottságba az I.Osztály részéről Gyóni Mátyás lev.tagot javasolja.

H a t á r o z a t :

Elnökség Tolnai Gábor lev.tagot a KFB-ben viselt tagsági tisztsége alól felmenti, eddig kifejtett munkájáért köszönetét fejezi ki és helyette a KFB tagjául Gyóni Mátyás lev.tagot elfogadja.

Felclős: Rusznák István elnök.

.....

A jegyzőkönyvet hitelesítette 1953.május 8.-án:

Alexits György elnökségi tag és
Manninger Rezső osztályelnök.

.....